

Nr 258

Av herr Elmwall m. fl., om undersökning angående verkan av vissa åtgärder inom jordbrukspolitiken m. m.

(Lika lydande med motion nr 288 i Första kammaren)

Enligt de riktlinjer för jordbrukspolitiken, som stadfästes i 1947 års riksdagsbeslut, skall den i jordbruket arbetande befolkningen beredas samma möjligheter som jämförliga befolkningsgrupper inom andra näringar att uppnå en skäligen inkomstnivå. Denna målsättning har inte kunnat förverkligas. Inför förhandlingarna om sexårsavtalet våren 1959 uppskattades den inkomstklyfta för basjordbrukaren som kunde bedömas föreligga för den aktuella prissättningsperioden till minst 3 600 kronor. Enligt det avtal som träffades skulle av denna inkomstklyfta cirka 1 100 kronor utjämnas vid sexårsperiodens början genom justering av importskyddsnivån, medan rationaliseringsvinsten inom jordbruket skulle utnyttjas för att successivt under perioden utjämna återstoden, d. v. s. 2 500 kronor. Det är skäl att antaga, att rationaliseringsvinsten åtminstone inte hittills kunnat medverka till inhämtning av jordbrukets inkomsteftersläpning i den utsträckning som förutsattes vid sexårsavtalet.

Av betydelse för inkomst- och räntabilitetsutvecklingen inom jordbruket har givetvis i första hand varit prispolitiken. Det skall härvid uppmärksammas, att den svenska prisnivån på jordbruksprodukter från andra världskrigets utbrott och fram till ungefär årsskiftet 1952/53 låg under de priser till vilka import kunde ske, sålunda innebärande att prisregleringen höll de inhemska priserna nere i förhållande till den s. k. världsmarknadsprisnivån. Från sistnämnda tidpunkt har de svenska jordbrukspriserna legat över de s. k. världsmarknadspriserna. För närvarande har jordbruket ett gränsskydd på cirka 42 procent. Det är emellertid härvid att märka, att priserna på jordbrukets produkter i internationell handel väsentligt understiger de inhemska producentpriserna i flertalet viktiga produktions- och konsumtionsländer. *Av länderna i Västeuropa är det sålunda endast Danmark och Nederländerna som har producentpriser som tämligen genomgående ligger lägre än i Sverige. Övriga västeuropeiska länder redovisar i flertalet fall producentpriser på högre nivå än Sverige.* De s. k. världsmarknadspriserna

har sålunda inte något närmare samband med produktionskostnaderna i olika länder.

Utöver gränsskyddet lämnas ett kontant stöd till jordbruket dels genom det allmänna mjölkpristillägget, dels genom det särskilda stödet till det mindre jordbruket, det sistnämnda i form av arealtillägg, leveranstillägg för mjölk samt extra mjölkpristillägg i norra Sverige.

De prispolitiska åtgärderna är sålunda numera av stor positiv betydelse för inkomst- och räntabilitetsutvecklingen inom jordbruket. Men trots detta har man inte kunnat tillgodose den uppställda målsättningen om inkomstlikställighet för den i jordbruket arbetande befolkningen. 1960 års jordbruksutredning har nu i uppdrag att verkställa utredning och avgiva förslag rörande den framtida jordbrukspolitiken m. m. Det bör vara helt naturligt, att ett kommande beslut om nya riktlinjer för jordbrukspolitiken måste grundas inte minst på erfarenheterna av de politiska åtgärder som tidigare genomförts, i första hand efter 1947 års stora principbeslut om jordbruket.

Det är härvid givetvis av vikt att bedöma hur olika åtgärder påverkat utvecklingen inom olika storleksgrupper av jordbruket. Rent allmänt står det ju klart, att strävandena hela tiden inriktats på att hjälpa det mindre jordbruket till en bättre lönsamhetsnivå. Detta har skett dels genom utformningen av den allmänna prispolitiken, dels genom det särskilda stödet till det mindre jordbruket. För utformningen av den framtida jordbrukspolitiken skulle det emellertid vara av stort värde om en undersökning kunde göras beträffande inverkan av olika jordbrukspolitiska åtgärder — såväl aktuella som tidigare gällande — på lönsamhetsutvecklingen inom olika storleksgrupper av jordbruket. Av intresse bör det sålunda vara att undersöka t. ex. i vilken mån gränsskyddet på olika produkter inverkar i högre eller mindre grad på olika storleksgrupper, liksom också exempelvis konsekvenserna av den vid 1959 års riksdag beslutade omläggningen av det särskilda stödet till det mindre jordbruket.

Av ännu större vikt synes det vara att undersöka de jordbrukspolitiska konsekvenserna för olika landsdelar, inte minst mot bakgrunden av att 1960 års jordbruksutredning enligt direktiven även har att överväga olika landsdelars behov och förutsättningar. Det blir härvid frågan om en undersökning avseende inte endast storleksgrupperingen utan också den på de naturliga och organisatoriska förutsättningarna baserade produktionsinriktningen. Det torde inte kunna bestridas, att lönsamhetsutvecklingen under de senaste åren varit väsentligt mindre gynnsam i de mellansvenska områdena och även i Norrland än i de sydsvenska områdena.

Olika faktorer synes ha medverkat till denna utveckling. De mellersta

och nordligaste delarna av landet är till följd av jordmån och övriga naturbetingelser i stor utsträckning hänvisade till fodersädsproduktion, medan i de sydsvenska brödsädsproduktionen kan bedrivas med större fördel. Genom att fodersäden under 1950-talet haft ett betydligt lägre importskydd än t. ex. brödsäden synes de fodersädsproducerande områdena ha blivit missgynnade. Då fodersäden i prisavseende legat lågt i förhållande till slutprodukten, t. ex. fläsket, har överproduktion uppstått av den sistnämnda produkten. Denna överproduktion har uteslutande varit lokaliserad till vissa områden, och den har i väsentlig utsträckning varit baserad på importerade fodermedel. I den mån fodersädsodlarna själva framträtt som producenter av fläsk har de fått vara med om att betala kostnaderna för avlastningen av fläsköverskottet. Man torde sålunda kunna säga, att fodersädsproducenterna i de mellersta och norra delarna av landet härigenom i viss mån fått betala de fodermedel som frambringats i länder med lägre arbetskostnader och bättre produktionsbetingelser.

Staten medverkar vid uppbörderna av vissa interna avgifter inom jordbruket. Den inverkan som dessa avgifter haft på utvecklingen inom olika storleksgrupper och landsdelar är givetvis också av stort intresse för bedömningen. Inte minst bör man härvid uppmärksamma den interna mjölkprisclearingen, som haft en negativ verkan inom vissa områden. Mejeriorganisationen inom mälarlänerna har under de senaste tre verksamhetsåren enligt verksamhetsberättelserna erlagt cirka 87 milj. kronor i nettoclearing, vilket kommit inte minst de sydsvenska områdena till godo. Detta har under de svåra förhållanden, som uppstått i Mellansverige även på grund av upprepade skördeskador, utgjort en hård belastning.

Det kan i sammanhanget erinras om att ända från början av 1950-talet mjölkproduktionen minskat inom hela MC-området (de fyra mälarlänerna plus Östergötland). Denna produktion var sålunda 1960 cirka 25 procent lägre än år 1950. Under det senaste verksamhetsåret minskade antalet mjölkleverantörer inom MC-området med 880. Året före var minskningen 715 och för de senaste 5 åren har den varit i genomsnitt 600 per år.

Exempel kan vidare nämnas på att lokaliseringen av olika förädlingsindustrier påverkar produktionsfaktorerna i olika områden. För mälarlänens vidkommande kan erinras om att sockerbetsodlingen efter nedläggandet av sockerfabriken i Linköping helt hänvisats till de södra delarna av landet samt Gotland. Odlingen av fabrikspotatis är också i huvudsak förbehållen de sydsvenska områdena genom lokaliseringen av brännerierna till desamma.

Vid sidan av gränsskyddet och prisstödet i övrigt är åtgärderna till

främjande av jordbrukets rationalisering av intresse, ehuru givetvis resultatet av desamma måste bedömas på längre sikt. I den mån takten i rationaliseringsåtgärderna varierat i olika delar av landet bör det dock redan nu vara möjligt att komma fram till en bedömning av effekten av dem för inkomst- och räntabilitetsutvecklingen inom jordbruket. Särskild uppmärksamhet bör härvid ägnas åt den s. k. skogskompletteringen även om densamma ännu inte fått den omfattning som förutsatts.

I sammanhanget är det emellertid av särskild vikt att uppmärksamma, att andra politiska åtgärder, främst inom den ekonomiska politiken, i väsentlig utsträckning motverkat den jordbrukspolitiska målsättningen. Den högräntepolitik, som förts sedan 1957, har sålunda medfört betydligt ökade kostnader för jordbruksproduktionen. Detta förhållande har markerats ytterligare genom att jordbrukarna av brist på möjligheter till långfristiga krediter tvingats att i ökad utsträckning upptaga kortfristiga lån till väsentlig högre räntor. Då skuldsättningen varierar inom olika storleksgrupper och områden, och då den under de senaste åren ökats kraftigt särskilt i vissa landsdelar är det att förutsetta, att de senaste årens hårda kreditpolitik haft olika inverkan för olika landsdelar och storleksgrupper. Finanspolitiken måste visserligen förutsättas ha haft en i stort sett generell verkan. Klart står dock att åtgärder som höjningarna av bensin- och elskatterna samt införandet av den allmänna omsättningskatten och ATP-avgifterna medfört betydande kostnadshöjningar som motverkat den jordbrukspolitiska målsättningen.

1960 års jordbruksutredning skall enligt direktiven göra en genomgång av de gångna årens utveckling inom jordbruket och därmed sammanhängande områden till grundval för en analys av verkningarna av den under prissättningsperioden tillämpade jordbrukspolitikens mål och medel. Resultatet härav avses kunna utgöra en av utgångspunkterna för en diskussion av olika alternativ för utformningen av den framtida jordbrukspolitiken och av sättet för dennas genomförande. Det framstår som angeläget, att olika faktorer, som positivt eller negativt kan inverka på den jordbrukspolitiska målsättningen, klarlägges till grundval för framtida beslut. Det är emellertid enligt vår mening nödvändigt, att en sådan undersökning blir mera ingående och omfattande än vad som angivits i direktiven till jordbruksutredningen. Undersökningen bör avse resultatet för olika landsdelar och storleksgrupper av olika åtgärder, som vidtagits efter 1947 års stora principbeslut om jordbruket, i fråga om icke enbart jord- och jordbrukspolitiken utan även penning- och finanspolitiken.

Med stöd av vad ovan anförts får vi hemställa,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte an-

hålla om att till grund och vägledning för framtida beslut till förverkligande av målsättningen om inkomstlikställighet åt den i jordbruket arbetande befolkningen en undersökning måtte företagas angående inverkan för jordbruket i olika storleksgrupper och landsdelar av olika åtgärder, som efter 1947 års riksdagsbeslut om jordbruket vidtagits inom jord- och jordbrukspolitiken, finanspolitiken samt kredit- och räntepolitiken.

Stockholm den 25 januari 1961

Emil Elmwall

Erik Grebäck

Einar Gustafsson
i Kårby

Harry Wahrendorff

Gustaf Svensson
i Vä

Henry Brandt
i Sätilla

Karl Björkänge

Sven Vigelsbo

Bengt Börjesson
i Falköping

David Gomér